

Na rozdíl od této nové složky metodiky bude naopak **grafické vyhodnocení průzkumů** ve svých dvou základních složkách – **stavební vývoj** a **hodnocení objektu** – dodržovat dosavadní základní principy. Ty se ostatně staly již hlavním znakem a spojujícím prvkem ve stoletých dějinách stavebněhistorického průzkumu.

Smyslem metodiky je vytvořit závaznou normu i praktický návod pro provádění stavebněhistorických průzkumů. Měřítkem kvality, významu i užitečnosti SHP jako vědního oboru však bude ale vždy vlastní práce – tedy zpracovávání konkrétních průzkumů.

Praktické užívání metodiky v každodenním styku s konkrétními náleзовými situacemi umožní její další rozvoj a tím trvalou platnost.

Proto musíme současně dbát na to, aby byly průzkumy kontinuálně prováděny, aby byly výsledky průzkumů publikovány a průzkumy samotné zpřístupněné co nejširší odborné veřejnosti. V tom spočívá hlavní náplň oboru, k jehož dalšímu rozvoji má tato plánovaná metodika ukázat cestu.

*Príspevek vznikl v rámci plnění výzkumného cíle NPÚ: **Výzkum nemovitých památek v ČR. Aktuální metodické otázky průzkumu a dokumentace, ohrožené druhy památek a jejich vybrané exempláře**, financovaného z institucionální podpory Ministerstva kultury na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace.*

POZNÁMKY

- 1) P. Macek, Standardní nedestruktivní stavebně-historický průzkum. Státní ústav památkové péče, Odborné a metodické publikace, sv. 11, Praha 1997 (Příloha časopisu Zprávy památkové péče 57).
- 2) Tjž, Standardní nedestruktivní stavebně-historický průzkum. Státní ústav památkové péče, Odborné a metodické publikace, sv. 23, Praha 2001 (Příloha časopisu Zprávy památkové péče 61, 2., dopl. vydání).
- 3) Dějinám oboru byla věnována řada článků. Naposled souhrnně: V. Razím – P. Macek edl., Zkoumání historických staveb. NPÚ Praha 2011, s. 23–31.
- 4) V. Razím edl., Operativní průzkum a dokumentace historických staveb. NPÚ Praha 2005.
- 5) P. Macek, Barevnost fasád. Průzkum, dokumentace, vyhodnocení a obnova exteriéru historických staveb. NPÚ ÚP, Odborné a metodické publikace, sv. 36, Praha 2009.
- 6) www.roofs.cz
- 7) V. Razím – P. Macek edl., o. c. v pozn. 3.
- 8) P. Zahradník – V. Razím, Potřeby metodiky archivního (historického) průzkumu v rámci SHP, Průzkumy památek XIX, č. 1, 2012, s. 132–137. Toto rozdělení vychází z praktických potřeb a nic nemění na zásadním faktu, že zkoumání pramenů je současně s průzkumem stavby základním pilířem metody SHP.
- 9) P. Macek, o. c. v pozn. 2, s. 36. Jedná se o kap. 3–11.
- 10) Srov. pozn. 8.

DIE KOMPLEXE METHODIK DER HISTORISCHEN BAUFORSCHUNG

Derzeitig sind die Arbeiten an der Komplexmethodik der historischen Bauforschung im Laufe. Die neue Gestalt knüpft an die Ausgaben aus den Jahren 1997 und 2001 an, deren Inhalt grundsätzlich erweitert werden soll. Die Aufmerksamkeit konzentriert sich in der ersten Reihe an die Kapitel, die sich mit der Forschungsausübung befassen. An die formale Gliederung werden die praktischen Hinweise und Anleitungen für die Durchführung der Forschungen angeschlossen werden. Diesen, besonders für die Bauforscher bestimmten Seiten werden die instruktiven Beispiele zugefügt werden, die die allgemein geltenden sowie auch ganz individuellen Aspekte illustrieren, die mit der Erkenntnis und Wertung der historischen Bauten zusammenhängen.

(Übersetzung J. Noll)

PŘÍPRAVA NOVÉ METODIKY MĚŘICKÉ DOKUMENTACE PAMÁTKOVÝCH OBJEKTŮ PRO POTŘEBY PAMÁTKOVÉ PÉČE

JAN VESELÝ

Zaměřování a vytváření plánové dokumentace staveb patří mezi nepostradatelné disciplíny praktické památkové péče i vědeckého výzkumu historické architektury. Bez věrných a dostatečně podrobných plánů stavby se neobejde stavební historik, památkový architekt (garant území), projektant připravující obnovu, rekonstrukci nebo přestavbu, ani vědecký pracovník zabývající se například typologií staveb, nebo srovnávacím studiem architektury.¹⁾ Tento fakt je dnes již mezi odborníky obecně přijímán. Přesto je stále velké procento zpracovávané dokumentace skutečného stavu historických staveb na velice nízké úrovni. Důležitou roli zde hrají samozřejmě peníze. Zejména soukromí vlastníci často nechápou, proč by měli investovat do drahého geodetického zaměření. Výjimkou však bohužel v tomto směru nejsou ani správci státních památkových objektů. Je přitom všeobecně známo, že na základě nekvalitních podkladů nemůže vzniknout dobrý průzkum, nebo projekt a že úspora na zaměření se často projeví násobným navýšením ceny vlastních stavebních prací. Kvalitní a dostatečně podrobné zaměření je přitom použitelné opakovaně a pro všechny profese zúčastněné na procesu péče o kulturní dědictví. Zároveň má nezastupitelnou hodnotu důvěryhodného historického pramene. V případě zániku stavby nebo její části je hodnota dříve pořízené plánové dokumentace nevyčísitelná.

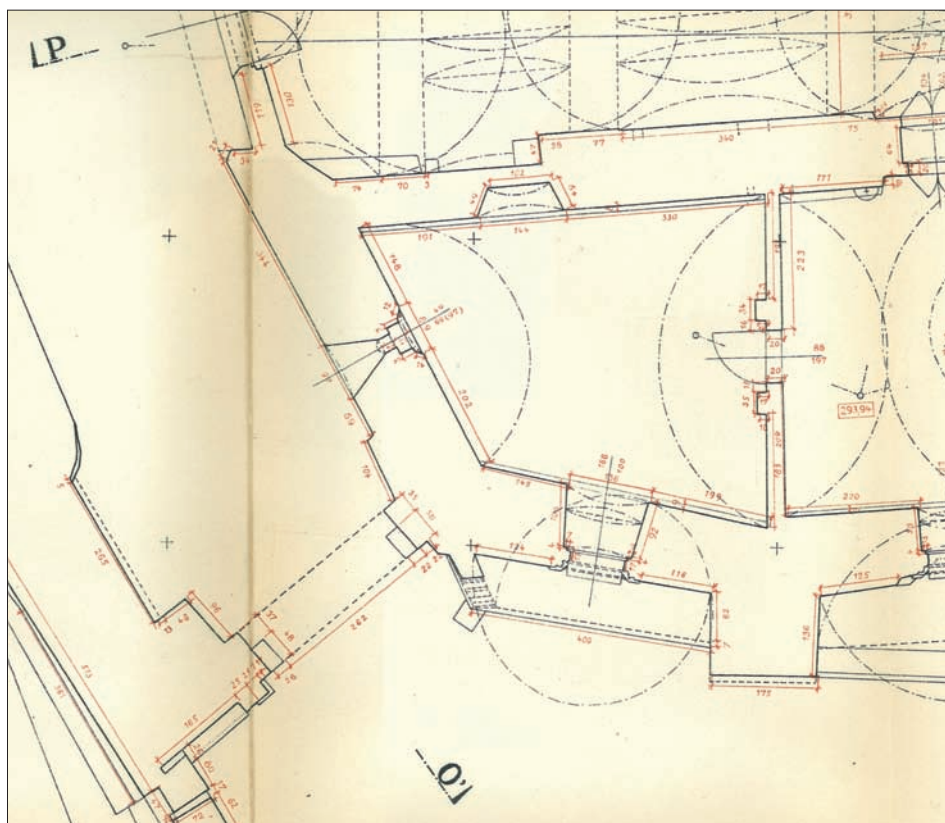
Zhotovování kvalitního zaměření existující stavby předpokládá přirozeně vždy kvalifikovanost zhotovitele. Zaměřování historické architektury, která bývá značně členitá, nepravidelná a často má velmi bohatou a složitou výzdobu, je však v tomto ohledu extrémní. Měřič nevystačí pouze s geodetickým vzděláním, musí zároveň disponovat i rozsáhlými znalostmi z typologie a konstrukcí historických staveb a z dějepisu umění. Nezanedbatelný význam má také dostatečná praxe.

Jako specializovaná disciplína bylo v Československu zaměřování památkových objektů systematicky rozvíjeno od konce 40. let 20. století.²⁾ Nejprve na půdě Státního fotoměřického ústavu v Praze (SFÚ) a Projektového ústavu hl. města Prahy. Zde je třeba zmínit vedoucí úlohu doc. Ing. arch. Miroslava Chalupníčka. Po reformě památkové péče a vydání památkového zákona v roce 1958 převzalo štafetu měřické oddělení Státního ústavu památkové péče a ochrany přírody (SÚPOP), do něhož se někdejší SFÚ transformoval. První „Metodické pokyny pro zaměřování památkových objektů a chráněných částí přírody“ a pro sjednocení měřických prací byly vydány SÚPOP v roce 1959. Od roku 1961 se okruh zpracovatelů rozšířil

na Státní ústav pro rekonstrukci památkových měst a objektů (SÚRPMO), založený v roce 1954, a na některé ústavy geodézie a kartografie a krajské projektové ústavy. Metodickou úlohu hrál nadále SÚPPOP. V roce 1966 vydala ústřední správa geodézie a kartografie, na základě návrhu zpracovaného SÚPPOP, závaznou „Směrnici pro zaměřování památkových objektů a chráněných částí přírody“.³⁾ Nezůstalo však pouze u ní, neboť si jednotlivé instituce provozující systematicky tuto specializovanou činnost postupně vytvářely také různé vnitřní metodické materiály.⁴⁾ Nadále však byl sledován cíl zdokonalování metodiky a garance jednotných pravidel. Klíčovou roli zde sehrál především Ing. Miloš Jirinec, který stál v letech 1968 a 1971 také za organizací dvou mezinárodních geodetických symposií věnovaných právě této problematice.⁵⁾ V roce 1976 vydal Český úřad geodetický a kartografický (ČUGK) „Směrnici pro zaměřování nemovitých kulturních památek“, která je však ve srovnání se směrnici z roku 1966 velmi stručná až povrchní. Dílčí metodické pokyny byly v následujících letech ještě vydávány jako součást materiálů širšího zaměření.⁶⁾ Lze ale konstatovat, že obsáhla směrnice z roku 1966 a příspěvky z geodetických symposií nebyly v rozsahu ani v kvalitě do roku 1989 překonány.

V období následujícím po změně politického systému metodická činnost v podstatě zcela ustala. Se zánikem či transformací státních podniků a institucí (nebo jejich útvarů), které před rokem 1989 víceméně centrálně garantovaly, zajišťovaly a také metodicky vedly měřické a projektové práce na památkových objektech, došlo k rozpadu pevné struktury oboru, jehož činnost se následně atomizovala. Takřka symbolickým krokem bylo v tomto směru zrušení měřického oddělení SÚPP na samém počátku 90. let. Přírodním důsledkem privatizace měřických činností byla následná velká kvalitativní diferenciací mezi výstupy jednotlivých zpracovatelů. Výše zmiňované metodické materiály a směrnice upadly se změnou systému v zapomnění, nebo se jimi nadále nikdo necítil vázán. Vývoj měřické činnosti se přitom rozhodně nezastavil. Právě naopak. V důsledku prudkého technologického rozvoje se v následujících 23 letech výrazně proměnila, aniž by tyto změny byly metodicky uchopeny.

Potřeba nově koncipované metodiky pro vyhotovování měřické dokumentace historických staveb, která by umožnila sjednotit způsoby práce i výstupy a zároveň poskytla oporu začínajícím měřičům i průzkumníkům, je tedy nashodě. Starší směrnice a metodické pokyny jsou špatné do-

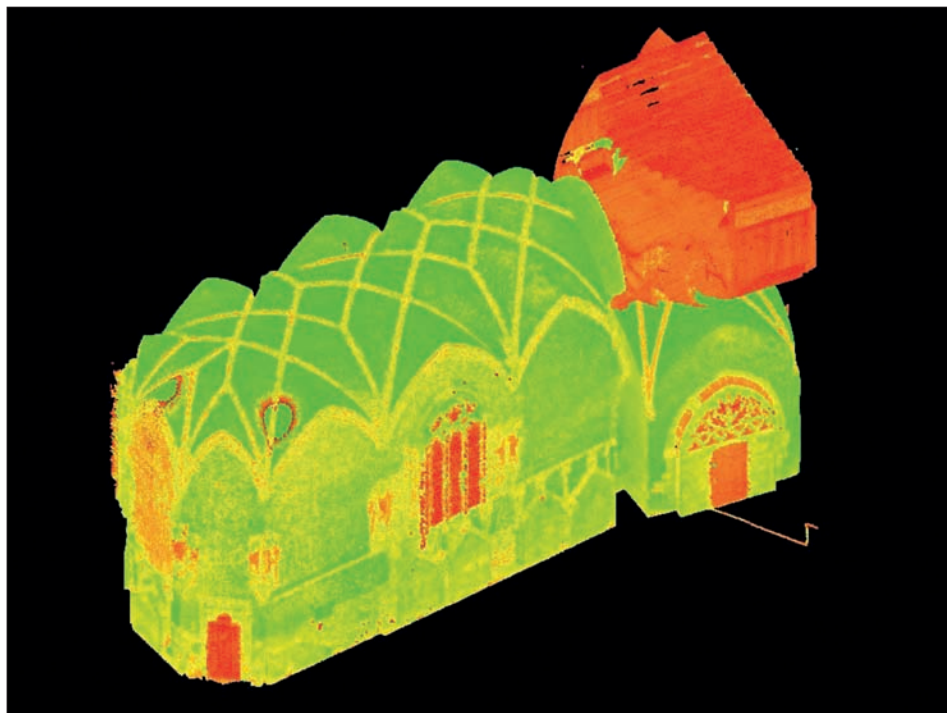

Obr. 1: Některá geodetická zaměření z druhé půlky 60. let představují práci vynikající úrovně z období, ve kterém vrcholil zájem o metodická hlediska měřické práce ve službách památkové péče. Přestože se pracovní nástroje od té doby výrazně proměnily, dodnes se k plánům z této periody můžeme vztahovat (Křivoklát – hrad. Zaměření současného stavu. Ústav geodesie a kartografie Praha 1967, uloženo v archivu NPÚ ÚOPSC, sign. C – 298).

stupné. Navíc je většina z nich více než 40 let stará, vznikala za výrazně odlišných společenských i technických podmínek a aktuální situaci a potřeby prostě nepostihují.

Klíčovou roli ve vývoji sehrály nové technologie provázané pevně s raketově se vyvíjející výpočetní technikou. Změny se odrazily jak v terénní části prací, tak v úrovni zpracování a ve tvorbě výstupů. Nástup laserové dálkoměrné techniky, následovaný propojením optickomechanických geodetických strojů s výpočetní technikou, vedl ke vzniku a rychlému rozšíření tzv. totálních stanic. Ty výrazně pozměnily klasickou geodetickou práci. Následoval rozvoj digitální fotografické techniky a s ním spojený přerod fotogrammetrie. Satelitní navigační systémy se v krátké době staly dostupnými i pro civilní sektor a našly přirozené své místo i v geodetické praxi. Za prozatímní vrchol vývoje pak můžeme považovat inteligentní 3D skenovací systémy, kombinující v nejlepším případě schopnosti všech dříve jmenovaných zařízení.

Jakkoli tedy považujeme některé metodické práce (zejména Směrnici 1966, interní metodologické pokyny SÚRPMO či Šimanovu Geodezii v archeologické praxi) za výsoce kvalitní a v podstatě nepřekonané, nemůžeme je dnes jednoduše použít, neboť potřebujeme zahrnout tyto nejnovější technologie a postihnout změny v práci jimi vyvolané. Musíme přirozeně reagovat také na vývoj požadavků památkové péče, která dospěla k větším nárokům na detailnost, zohledňování deformací (přirozených, nebo vzniklých přetvořením), větší porozumění konstrukcím a jejich věrně a poučeně zachycení. Žádá se podrobné zaměřování sta-

Obr. 2: Převratnou techniku v oblasti dokumentace staveb představuje prostorové skenování. Umožňuje v terénu ve velmi krátkém čase přesně zaměřit obrovské množství bodů, ze kterého lze následně získat věrný virtuální model objektu. Jeho další zpracování umožňuje například tvorbu řezů v jakékoli uživatelsky definované rovině. Takřka bezbřehé možnosti této technologie jsou ale vykoupeny vysokými pořizovacími náklady potřebné techniky, softwaru a velkými nároky na kvalifikovanost zpracovatele (Křivoklát, hrad, interiér hradní kaple. Pracovní výstup dokumentace 3D scannerem, Gefos a.s. 2011).

vebních prvků, které se dříve znázorňovaly jen schematicky (výplně a pevný mobiliář atp.). Velký význam má dnes přirozeně také reflexe vývoje oboru v zahraničí, kde se rovněž rozvíjí nejen dokumentační technika, ale i metodika práce (např. Německo, Rakousko, Švýcarsko, Francie, Belgie).

Snažíme-li se v tomto příspěvku představit nejrůznější trendy, které sledovaný obor proměňují a musí být v komplexním metodickém materiálu promítnuty, nemůžeme opomenout také stále zřetelnější nutnost multidisciplinární spolupráce. Pro dané téma máme přirozeně na mysli zejména spolupráci stavební historie a archeologie a jejich podíl na provádění měřických prací.

V rámci dlouhodobého koncepčního vývoje vědecké činnosti Národního památkového ústavu se nyní naskytla příležitost celou problematiku zaměřování znovu pevněji uchopit a vytvořit nový metodický materiál. Ten by měl jednak pevně definovat standardizované typy dokumentace, jejich obsah a nároky na ně, zároveň by ale poskytl přehled metod a způsobů provádění měřických činností, včetně jejich optimálního využití. Tato „certifikovaná metodika“ má být určena především pracovníkům památkové péče, stavebním historikům, průzkumníkům a badatelům, kteří s výstupy měřické dokumentace historických staveb pracují a nezřídka je také spoluvytvářejí, zároveň však také profesionálním geodetům, kteří se věnují, nebo chtějí věnovat zpracování dokumentace historických objektů. V neposlední řadě pak památkovým garantům architektům a projektantům, kteří nejčastěji stojí u zadávání měřické dokumentace. Zkrátka celé široké obci odborníků, jejichž práce se památkových objektů dotýká. Je nasnadě, že metodické materiály nejen intenzivněji využívají studenti a začínající pracovníci každého oboru. Struktura i obsah musí být tedy voleny tak, aby

právě jim byly dostatečně srozumitelné, zároveň však musí plnit i úlohu referenčního materiálu pro zkušené odborníky.

Rádi bychom využili této příležitosti a předložili širokému odbornému publiku k diskusi návrh struktury nové metodiky. Její pracovní verze by měla být hotova v průběhu první poloviny roku 2013, aby mohla být podrobena kritice v rámci chystaného diskusního setkání. Na základě připomínek pak bude dopracován definitivní materiál, který by měl v roce 2014 vyjít tiskem.

Pokládáme za důležité, aby text obsahoval historický exkurs, zaměřený na vývoj měřické činnosti, a čtenář si tak mohl učinit představu, z jak bohaté a pestré báze dnešní praxe vyrůstá. Zároveň mu to pomůže při práci se starší dokumentací, neboť bude mít představu o podmínkách, v jakých vznikala, a o prostředcích, kterými byla vytvořena. Práce se starší plánovou dokumentací by ostatně rovněž měla

mít v metodice vymezen určitý prostor.

Zvláštní kapitola bude věnována existujícím starším metodickým publikacím a směrnicím, které budou v kontextu vývoje vzájemně srovnány a zhodnoceny. To je důležité zejména proto, že v nich jsou některé problémy zpracovány nadčasově, a v dalším textu bude praktické se na ně odkazovat. Oproti těmto starším materiálům máme dnes výhodu v možnosti nesrovnatelně snazšího kontaktu se zahraničím. Reflektovány tak samozřejmě budou i práce z jiných zemí.⁷⁾

Jádro metodiky budou přirozeně tvořit kapitoly věnované vlastní měřické činnosti a následnému zpracování jejich výsledků a vyhotovování definitivních výstupů. Na počátku budou předestřeny základní principy, z nichž kvalifikovaná měřická činnost vychází a které platí pro všechny používané metody a stupně podrobnosti. Následovat bude heslovitě zpracovaný katalog metod užívaných při terénní práci, včetně potřebného vybavení a seznamu typů úkolů, pro které jsou vhodné. Zde je potřeba zdůraznit, že metodika nemůže a ani nehodlá nahradit specializované geodetické publikace a učebnice. Popis metod bude tedy obecný, zaměřený spíše na praktické aspekty jejich využití. U každé z metod, a zároveň na konci metodiky souhrnně, bude uvedena příslušná literatura pro podrobnější studium. Na seznam metod bezprostředně naváže kapitola věnovaná obecnému pracovnímu postupu terénní práce v jednotlivých krocích (prospekce, volba měřické metody, příprava, vlastní měření, kontrola).

Zvláštní blok bude věnován zpracování terénních dat a tvorbě základních výstupů – slepých plánů, zaplochovaných modelů z mračen bodů a dalším. Zde se dnes skrývá úskalí, spočívající ve velkém množství různých počítačových

programů, které mohou být pro zpracování použity a které se často vzájemně výrazně odlišují. V principu se domníváme, že je třeba zahrnout celou škálu pracovních postupů, od tradiční metody ruční konstrukce, vynášení a kreslení, přes 2D rastrovou i vektorovou grafiku v běžných CADových či grafických programech, až po složitější zpracování 3D dat a prostorových modelů v programech úzce specializovaných.

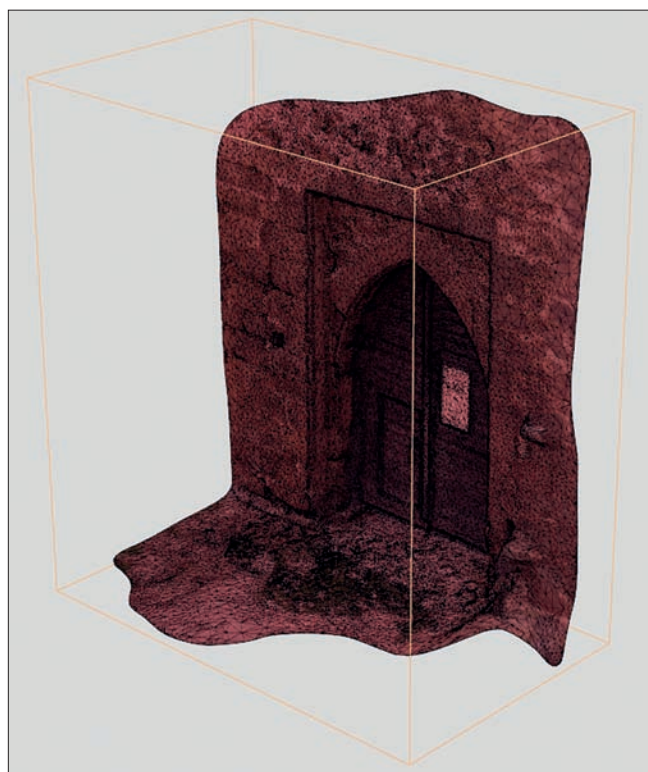
Zásadním problémem, který s přenosem zpracování do virtuálního prostoru počítačových programů dostal úplně nové dimenze, a je třeba se jím tedy výrazněji zabývat, je měřítko výstupů a s ním související míra zjednodušení, nebo naopak detailního vykreslení všech konstrukcí a prvků. Zatímco problematika měřítek, tloušťek čar, měřítek typů čar a místa jejich definování patří jednoznačně ke kapitole zpracování výstupů, zvažujeme, kam zařadit bloky věnované specifickým nárokům na dokumentaci u jednotlivých druhů staveb a nejběžnějším chybám a všeobecně bolavým místům v plánové dokumentaci.⁸⁾ Tuto problematiku lze jistě vyčlenit i jako samostatnou kapitolu, umístěnou v závěrečné části metodiky.

Třetím svébytným tematickým celkem jádra metodiky bude adjustace a archivace výstupů. Byl-li tento problém ve starších metodických materiálech uspokojivě vyřešen pro klasické techniky s ručně kreslenými výstupy, pro dnešní technologie, zdá se, jednoduché řešení neexistuje. Jednak se dnes toto téma rozpadá na dvojí problematiku, tj. archivaci primárních i sekundárních digitálních dat, což je velmi závažné zejména pro celou oblast 3D, a problematiku archivace papírových tisků z počítačových tiskáren, plotrů a podobně. Jednak narážíme obecně na složitou otázku trvanlivosti užívaných materiálů. Zde předpokládáme, obdobně jako pro otázky konkrétních geodetických metod, se spoluprací specialistů. Další důležitou otázkou je průběžné vytváření obecně dostupné centrální evidence prováděných měřických prací a jejich výstupů.

Závěrečná část metodiky bude obsahovat slovníček, seznam literatury a grafické přílohy. Slovníček zahrne především vybrané odborné výrazy z oboru geodézie, stavitelství, dějin architektury a umění a stavebněhistorického průzkumu. Nemalý prostor však budeme muset věnovat také termínům užívaným v oblasti softwaru, zejména grafického. Vzhledem k tematické šíři tohoto spektra tedy bude nejspíše nutné slovník rozčlenit podle jednotlivých odborností. Vyloučit ale zatím nelze ani průběžné alfabetycké řazení s indexací hesel podle jednotlivých oblastí.

Grafické přílohy by měly, obdobně jako ve starších metodických textech a směrnicích, ilustrovat ustálenou podobu výstupů jednotlivých druhů dokumentace, různých stupňů zpracování (od polního náčrtu přes pracovní slepý plán až po čistopis) a podrobnosti a vycházející z různých měřických technik. Otázkou je, zda budou všechny přílohy v papírové formě, nebo zda jich část nebude přesunuta na přílohu datový nosič (DVD).

*Příspěvek vznikl v rámci plnění výzkumného cíle NPÚ: **Výzkum nemovitých památek v ČR. Aktuální metodické otázky průzkumu a dokumentace, ohrožené druhy památek a jejich vybrané exempláře**, financovaného z institucionální podpory Ministerstva kultury na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace.*

Obr. 3: Pronikavý rozvoj prodělaly také fotoměřické metody, které mají oproti 3D skenování zejména u dílčích úkolů, výhodu větší operativnosti a menších nákladů. Obzvlášť ve službách archeologů a stavebních historiků proto rychle zdomácněly. Lipnice, jižní brána hradu, dílčí 3D model ze série digitálních fotografických snímků, zpracovaných ve freewarovém programu Autodesk 123D Catch on-line (snímky Jan Veselý, 2012).

POZNÁMKY

- 1) P. Macek, Standardní nedestruktivní stavebně-historický průzkum. Státní ústav památkové péče, Odborné a metodické publikace, sv. 23, Praha 2001 (Příloha časopisu Zprávy památkové péče 61, 2., dopl. vydání); J. Bláha – V. Jesenský – P. Macek – V. Razím – J. Sommer – J. Veselý, Operativní průzkum a dokumentace historických staveb. Národní památkový ústav, Odborné a metodické publikace, sv. 31, Praha 2005; V. Razím – P. Macek ed., Zkoumání historických staveb. Praha 2011; M. Pavlík a kol., Regenerace historických budov, sídel a krajiny, ochrana památek. Praha: ČVUT 1998; J. Holeček – V. Gírsa a kol., Projektování obnovy stavebních památek. Praha 2008.
- 2) M. Jiřínek, Měřická dokumentace v památkové péči, in: Monumentorum Tutela 1, Bratislava 1966, s. 113–133.
- 3) Ústřední správa geodézie a kartografie ed., Směrnice pro zaměřování památkových objektů a chráněných částí přírody. Praha 1966.
- 4) F. Kašička – J. Vajdiš, Dispozice pro zaměřování současněho stavu objektů do měřítka 1:200 pro stavebně-historický průzkum a komplexní architektonické hodnocení prostorů a konstrukcí. 1965, novelizováno 1990; J. Boukal – M. Jiřínek, Zaměřování památkových a jiných stavebních objektů. ÚGaK, Praha 1966; M. Šimana, Geodesie v archeologické praxi, in: Zprávy Československé společnosti archeologické při ČSAV, Supplément 9, č. 1/2, Praha 1971; Č. Novák a kol., Návrh metodologických pokynů ke směrnicím pro zaměřování památkových objektů. SÚRPMO, Praha 1974.
- 5) M. Jiřínek red., I. geodetické symposium o zaměřování památek. Praha 1968; Týž, II. geodetické symposium o zaměřování památek. Praha 1971.
- 6) Projektová a inženýrská organizace ministerstva kultury ČSR ed., Metodické pokyny pro provádění měřických a průzkumných prací. Praha 1987.
- 7) Např. D. Karg ed., Anforderungen an eine Bestandsdokumentation in der Baudenkmalpflege, Erarbeitet von dem Dezernat Bestandsforschung, Referat Bauforschung im Brandenburgischen Landesamt für Denkmalpflege und Archäologischen Landesmuseum. Serie: Arbeitsmaterialien zur Denkmalpflege in Brandenburg 1. Petersberg 2002; M. Kubelík, Richtlinien für Bauaufnahmen. Wien 1995; P. Swallow – D. Watt – R. Ashton, Measurement and Recording of Historic Buildings.

London 1993; R. Letellier, Recording, Documentation and Information Management for Conservation of Heritage Places. Los Angeles 2007 ad.

- 8) Jedná se zejména o způsoby zobrazení různých typů otvorů a jejich výplní, zobrazování složitějších kleneb sklopenými čely, rovnému /zakřivenému průběhu řezových čar zdiva ve vodorovných i svislých řezech a podobně.

DIE VORBEREITUNG EINER NEUEN METHODIK FÜR DIE MESSDOKUMENTIERUNG DER DENKMÄLER FÜR DAS DENKMALPFLEGEERFORDERNIS

Die unentbehrliche Unterlage für die qualifizierte Ausübung der Denkmalpflege, für die Geschichte und Theorie der Architektur und für die Projektpraxis stellt die qualitätvolle Messdokumentierung der historischen Bauten dar. Der vorliegende Beitrag legt zur Diskussion einen Entwurf der neuen Methodik dar, die an die älteren methodischen Arbeiten anschließend zugleich die Entwicklung der letzten 25 Jahre zusammenfassen und die methodische Tätigkeit in der Tschechischen Republik auch in den Kontext der Aktivitäten anderer europäischer Länder einordnen wird. Die neue Methodik soll vom Nationalen Denkmalinstitut im Jahre 2014 im Druck herausgegeben werden.

(Übersetzung J. Noll)

METODIKA INVENTARIZACE ARCHITEKTONICKÝCH PRVKŮ

FRANTIŠEK R. VÁCLAVÍK

Inventarizace architektonických prvků je nedílnou součástí procesu dokumentace historických staveb. Je deskriptivním nástrojem dokumentační a průzkumové činnosti se zásadním dopadem na identifikaci hodnot, jejich ochranu a prezentaci. Metodika by měla obsahovat celou škálu dokumentačních činností a zajistit tak, že dojde k maximálnímu informačnímu vytěžení nálezové situace. Praxe totiž ukazuje, že zachování architektonických článků in situ je ovlivňováno často velmi dynamickými změnami způsobenými stavební a jinou činností. Znalost účelně aplikovaných metod dokumentace může ovlivnit trvání a budoucí stav těchto hodnot.

Sestavení metodiky pro inventarizaci architektonických prvků, která se nyní připravuje v rámci institucionálního úkolu vědy a výzkumu NPÚ (tato certifikovaná metodika by měla vyjít tiskem v roce 2014), vyplývá z potřeby ukořistit osvědčené pracovní postupy do strukturované podoby a vytvořit obecně akceptovatelný standard záznamu, který zajistí dokumentační komplexnost, zároveň však účelnost a vysokou odbornou úroveň. Jedním z hlavních cílů je také vytvoření sdílené báze pro komparaci jednotlivých entit.

Pokud se však zabýváme samotným pojmem „architektonické prvky“, poznáváme, že se jedná o poměrně pružný termín, využívaný pro popis částí architektury od stavebních celků (např. brána, kolonáda), přes vybavení veřejných prostranství, až po stavební detaily. Metodika dokumenta-

ce však musí mít poměrně pevný rámec obsahu, a proto bude potřebné vymezit přesněji oblast jejího zaměření.

Tuto definici nyní předkládáme odborné veřejnosti k diskuzi, protože je klíčovým momentem vymezení celého obsahu budoucí metodiky:

„Obsahem metodiky je inventarizace a dokumentace architektonických prvků, článků zhotovených za účelem pevného spojení se stavbou, majících velmi často konstrukční podstatu nebo jejich umístění takový účel napodobuje. Tyto prvky jsou z opracovaného přírodního či formovaného uměle vytvořeného homogenního materiálu. Zároveň se jedná o prvky definovatelné jejich konstrukční oddělitelnou formou a dimenzí umožňující jejich výrobu, transport a usazení do stavby. Společným uplatněním těchto prvků vzniká svěbytný výraz architektonických stylů i jejich vnitřního časového a regionálního členění. Jedná se tedy především o ostění oken, dveří, prvky architektonického členění interiéru i exteriéru jako jsou římsy, přípory, sloupy, pilastry, sokly a jejich členění, konzoly či další netektonické doplňky. Také prvky konstrukcí kleneb, schodišť, zábradlí či armování zdiva. Tyto prvky mohou být in situ i ex situ.

Do tohoto vymezení naopak nezahrnujeme součásti stavby „mezi nimi“ – zdivo z neopracovaného materiálu, výplně, omítkové vrstvy se štukátorskou výzdobou, dřevěné a kovové konstrukce a další zařízení staveb.“ Metodika dokumentace stavebních uměleckořemeslných prvků je současně připravována zvlášť (srov. příspěvek Jakuba Chaloupky v tomto čísle časopisu).

KONTEXT A VAZBY NA DALŠÍ OBLASTI

Dokumentace architektonických prvků a jejich inventarizace se odehrává v komplexním systému zkoumání historických staveb a je také předmětem archeologických výzkumů středověku a raného novověku. Je v různé formě součástí metodicky dlouhodobě ukotveného stavebněhistorického průzkumu a nověji konstituované metodiky Operativní dokumentace. V užším slova smyslu je součástí komplexních inventarizací historických objektů.¹⁾ Kromě těchto přímých vztahů však existuje celá řada vazeb, které v rámci přípravy metodiky musí být zohledněny. Jsou podstatné pro pojetí metodiky v rámci širšího mezinárodního kontextu. Cílem takové snahy nemůže být tvorba dokumentace, která skončí v archivu zpracovatele, ale tvorba výstupů zaručující mezinárodní standardy, a také to, že výsledky budou dále zpracovatelné na úrovni komparačních databází.

Nejvýše nadřazenou vazbou jsou mezinárodní standardy dokumentace kulturního dědictví (především CIDOC CRM²⁾ – norma ISO 21127:2006), které se musí nutně stát podkladem pro vytvoření struktury dat záznamu. Tyto pravidla neukládají způsoby dokumentace, ale vytvářejí logický rámec, který dovoluje výměnu a sdílení informací s dalšími pamětovými institucemi u nás i v zahraničí.

V rámci České republiky je primární vazbou ucelený systém památkové péče a její integrovaný informační systém, který zaručuje správnou lokalizaci nálezů a jeho zařazení do metainformační struktury. Podstatným nedostatkem je stále neexistující národní oborový tezaurus, který by ukořistil pojmosloví ve vazbě na historicky podložené příklady a regionální specifika.